

Гласник Удружења јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије

Тужилачка реч

број 12

Владимир Вукчевић, тужилац за ратне злочине и члан ДВТ

**Државно веће тужилаца
браниће интересе струке**

Садржај

Реч главног уредника	1
Владимир Вукчевић: Бранићемо интересе струке	2
Мр Елени Халватзи, адвокат из Солуна: Како функционише грчко тужилаштво	6
Изабо Виландре: Правосудни систем Канаде	16

Издавач: Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, Грачаничка 18, Београд

Главни уредник: Вељко Ракић

Заменик главног и одговорног уредника: Марина Матић

Редакција: Александар Милосављевић, заменик окружног јавног тужиоца у Београду, Небојша Живковић, заменик трећег општинског јавног тужиоца у Београду и Радован Лазић, општински јавни тужилац у Бачкој Тополи

Службени консултант: Момир Илић

Лектор: Весна Комар

Штампа: АТЦ д.о.о.

Адреса редакције: Грачаничка 18, Београд,
тел/факс: 011/3031-909

www.uts.org.rs, udruzenjetuzilacasrbije@gmail.com

Тираж: 600 примерака

Бесплатан примерак

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије

343.163(497.11)

ТУЖИЛАЧКА реч: гласник Удружења јавних
тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије /
главни уредник Вељко Ракић. - [2004, бр. 1] -.-
Београд (Грачаничка 18) : Удружења јавних
тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије,
[2004] - (Београд : АТЦ). 29 cm

Тромесечно
ISSN 1452-8843 = Тужилачка реч
COBISS.SR-ID 140096012

Поштоване колеге,

Реформа правосуђа је у пуном замаху. Очекују нас „избори на свим нивоима”. Нова мрежа судова, која ће се успоставити 1. јануара 2010. године, највероватније доноси смањење броја судија и тужилаца. Како незванично сазнајемо, процене су да држава Србија има потребе за 500–600 јавних тужилаца и заменика, уместо садашњих 760.

Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије израдило је Правилник о критеријумима и мерилима вредновања рада јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца.

Надамо се да ће Државно веће тужилаца, након што Венецијанска комисија да мишљење о томе, усвојити и применити овај правилник, јер је реч о скупу правила која по први пут представљају јасно дефинисан оквир за избор носилаца јавнотуžilачке функције и требало би да утицај политике смање на најмању могућу меру.

Оно што је важно разумети јесте и то да реформа тужилаштва подразумева не само нове изборе и именовања у тужилачкој организацији већ и, на пример, увођење изв. тужилачке истраје, као и испуњење свих потребних услова за бољи и успешнији рад јавних тужилаца и њихових заменика.

Ми смо са своје стране учинили све да у реформи тужилаштва на прави начин будемо партнер држави. Израдили смо предлоге Закона о јавном тужилаштву и Државном већу тужилаца, правилнике који ће боље вредновати рад тужилаца и сл.

На крају, надамо се да ће реформа тужилаштва и правосуђа уопште бити успешно сprovedена, јер то од нас очекују грађани ове земље.

Главни уредник „Тужилачке речи“

Велко Ракић

БРАНИЋЕМО ИНТЕРЕСЕ

Правосуђе мора да се дистанцира од пријисака било које врсте, ња и њолијичких. – У тужилачкој организацији њосиоји велики број квалитетних људи који имају визију и који упорно и одговорно раде на усавршавању тужилаца и тужилачких њомоћника

Као тужилац са стажом од три деценије, сматрам да одлука о броју заменика јавних тужилаца у Србији, коју ускоро треба да донесе Државно веће тужилаца (ДВТ), представља велики корак ка успостављању самосталног, стручног и ефикасног тужилаштва. У тужилачкој организацији постоји велики број квалитетних људи који имају визију и који упорно и одговорно раде на усавршавању тужилаца и тужилачких помоћника. Такав принцип рада треба да се успостави на свим нивоима. ДВТ се састаје веома често и убрзо ћемо објавити коначну одлуку о потребном броју тужилаца. За нас је најважније да неће бити неке драматичне разлике у односу на досадашњи број. Будите сигурни да ћемо бранити, пре свега интерес струке, као и да ћемо размислити резомом самосталног и независног правосуђа, а не резомом политике, каже у интервјуу за „Тужилачку реч“ Владимир Вукчевић, тужилац за ратне злочине и члан Државног већа тужилаштва.

Пред ДВТ је још комплекснији и деликатнији задатак, од кога ће умногоме зависити ток и судбина реформе правосуђа у Србији. Требало би не само да предложите Народној скупштини кандидате за први избор за заменике јавног тужиоца већ и да саставите листу на основу које ће Влада

предложити Скупштини кандидате за избор на функције јавног тужиоца. Како се ДВТ припрема за тај задатак?

– Веома одговорно разматрамо критеријуме на основу којих ћемо саставити ту листу. Знате, када сам ја бирао свој тим, нисам имао дилеме јер су критеријуми били јасни: висока стручност и високи морал. О томе се

„Свим силама ћу се борити да у Државном већу тужилаца обезбедим њакав концепт деловања у чијем центру ће бити интерес тужилаца и одбрана струке.“

људи брзо договоре. Наша тужилачка привилегија је да у Србији добро познајемо једни друге и да врло добро знамо ко је ко у тужилачкој организацији. Охрабрује деловање Удружења тужилаца Србије које је ушло у непосредан, професионалан и на закону утемељен дијалог са Министарством правде. Ти људи су својом упорношћу и стручношћу убедили извршну власт да у законима буде инволвирано више од 90 одсто њихових захтева. На најбољи начин заштитили су интересе тужилаца и самосталност тужилаштва као основни принцип нашег де-

ловања. Министарство је имало разумевања за то, јер сваки мудар политичар је свестан да се демократија твори тако што ће се јачати институције, независно судство и самостално тужилаштво. Уколико тога нема, не постоји ни правна држава. Драго ми је што министарка правде има слуха за такве ствари. Министарство правде је у контакту и са Венецијанском комисијом, Саветом Европе и Европском комисијом, тако да ћемо приликом доношења одлука свакако водити рачуна о највишим светским правним стандардима.

Да ли ДВТ већ има критеријуме и мерила за оцену стручности, оспособљености и достојанства кандидата за рад у тужилачкој организацији? Шта би, по Вама, требало да буде кључни критеријум приликом избора?

– Наравно, основ за њихов избор или разрешење је вредновање њиховог рада. Ја сам више пута био у прилици да истакнем да су Србији потребни модерни, способни и ефикасни тужиоци. Такви тужиоци се стварају успостављањем јасних и професионалних критеријума, утврђених правила која умањују могућност злоупотребе или уплитања других грана власти у избор тужилаца. То је, по мени, кључан критеријум, али и по европским стандардима професије. Удружење тужилаца је на-

СТРУКЕ

ма у ДВТ-у дало добар основ својим ставом о критеријумима. Уз консултације међународних субјеката, експерата, усаглашавањем са стандардима ЕУ, добићемо и коначне критеријуме који ће бити у интересу правих, стручних вредности. Новим законима предвиђена је и дисциплинска одговорност тужилаца и њихових заменика, чиме смо ми из правосуђа показали жељу да преузмемо одговорност.

Политика је до сада увек имала снажан утицај на судство и тужилаштво, а посебно приликом избора правосудних функционера. Хоће ли ДВТ имати снаге да се одупре таквим притисцима?

– Управо из тог разлога је формирано Државно веће тужилаца, као и Високи савет судства. Професија ће да успоставља критеријуме, а то је, у исто време, и солидарност међу ко-

„Охрабрује деловање људи из Удружења тужилаца Србије који су својом стручношћу и ујорношћу убедили извршну власт да у законе инволвира више од 90 одсто њихових предлога.“

легама, али и одговорност према професији. Уместо до сада једног, Високог савета правосуђа, основана су два органа, а Државно веће тужилаца, као један од њих, биће гарант самосталности и независности тужилаца и заменика јавних тужилаца,

*Владимир Вукчевић:
демократију не
стварају послушници
него професионалци*

као што ће Високи савет судства бити гарант независности и самосталности судија. Веома је важно то што ће Државно веће тужилаца предлагати обим буџетских средстава и самостално их распоређивати. Правосуђе мора да се дистанцира од притисака било које врсте, па и политичких. То смо успели да подигнемо на ниво принципа рада у Тужилаштву за ратне злочине. То је, уосталом, моје лично искуство које носим из свих ових тужилачких година. Борићу се свим силама да обезбедим у ДВТ-у такав концепт деловања у чијем центру ће бити интерес тужилаца и одбрана струке. Верујте ми да разумни политичари знају да је такав концепт и у њиховом интересу. Демократију не стварају послушници него професионалци.

О новом сету правосудних закона, посебно када је реч о онима који се односе на тужилаштво, у стручној јавности постоје опречна мишљења. Неки сматрају да гарантују самосталност тужилаштва, а други истичу да остављају широк простор за утицај извршне власти. Какво је ваше мишљење?

– Охрабрује ме и чињеница да је, барем по питању тужилачких закона, прихваћен највећи број примедби тужилаца. Успостављање Државног већа тужилаца свакако наглашава самосталност тужилаштва, а Високог савета судства, независност судова.

Посебно желим да истакнем да је предлагач закона имао раз-

умевања за потребе специјализованих институција, као што су Тужилаштво за ратне злочине и Тужилаштво за организовани криминал. Сада је јасно да држава стоји иза сложених и деликатних процеса који се спроводе. Било би веома добро да та подршка државе не устукне пред покушајима да се иста држава почне уплитати у правосудне одлуке. Дубоко верујем да до тога неће доћи управо зато што то неће допустити систем који је успостављен новим законима.

Начин рада, израда тих закона охрабрила ме је као тужиоца, јер знам да су у њиховом стварању учествовали тужиоци, судије, професори, експерти... Најмање је било уплива политике и то је знак да Министарство правде и Влада имају намеру да створе темеље независног судства и самосталног тужилаштва, што раније није био тако чест случај.

Примедба на начин на који је састављен овај сазив ДВТ-а демантована је чињеницом да велику већину у њему имају тужиоци. Да ли мислите да би било ко од нас угрозио свој професионални кредибилитет? Сигуран сам да не би.

Као важан сегмент реформе правосуђа планира се увођење тужилачке истраге. Да ли су до сада тужилачки кадрови адекватно обучавани за нов и сложен посао?

– У Тужилаштву за ратне злочине већ дуго говоримо да би такво решење било најцелисходније за ефикасност нашег рада. То је, уосталом, део традиције других правосудних система која се показала као добра у том сегменту. Моји заменици и сада, у оквиру постојећих законских решења, у складу са чланом 504Ј ЗКП-а, спроводе

нешто налик на тужилачку истрагу. С обзиром на то да полиција у предметима ратних злочина веома често, из колегијалних разлога, није довољно активна у проналажењу потенцијалних починилаца кривичних дела, ми од почетка спроводимо и примењујемо овај члан Законика. Дакле, подржавамо тужилачку истрагу, али и инфраструктура мора бити адекватна да би она у потпуности заживела у пракси.

„У Тужилаштву за ратне злочине сматрамо да би увођење тужилачке истраге било најцелисходније решење за ефикаснији рад ордана Ђођења.“

Да ли сте задовољни решењима из Закона о јавном тужилаштву која се тичу улоге и положаја Тужилаштва за ратне злочине?

– Овим законом се у потпуности устројава тужилачки систем у Србији, јер ће тужилаштва за организовани криминал и ратне злочине бити у систему јавног тужилаштва. Ми смо такође „републичко“ тужилаштво, осим што нам плате нису везане за републички ниво, што могу да разумем. Напомињем да су усвојени предлози Тужилаштва за ратне злочине, као специјализованог тужилаштва, и да је на начин који је предвиђен законима о јавном тужилаштву и тужилачком савету гарантована његова независност и могућност да несметано ради овај деликатан посао. Морам да искажем поштовање према настојању Министарства правде да изведе овакав захват. Ја сам више од тридесет година тужилац и у мојој каријери ни-

једна реформа није била оволико свеобухватна и амбициозна.

Пре непуне две године добили сте престижну светску награду „Кран Монтана“ због резултата у борби против ратних злочинаца и великог доприноса промени свести и побољшању правног система у Србији и региону. Хоћете ли исту енергију уложити и у Државном већу тужилаца?

– Мислим да стручно морамо стати у заштиту основних вредности, основних људских права. А до њихове заштите се долази стварањем јаких, независних, самосталних и демократских институција. Србија је на добром путу, а ми смо ту да јој помогнемо.

И сада, као и на почетку свог рада, уложена енергија мери се искључиво резултатима. Ја сам њима задовољан, иако сматрам да увек може боље и више, и то ми је мотив. Веома је важно то искуство. А искуство које је произашло из сарадње са колегама у региону, у Хашком трибуналу, из Суда за Руанду и Сијера Леоне, говори ми да је од кључне важности та повезаност са светом. Деценијска изолација Србије нас је коштала превише и то више никада себи не смемо да допустимо. У сваком случају, нема потребе да понављам да су професионализам и ефикасност две основне компоненте које заступам у свом раду.

Са Тужилаштвом Хашког трибунала успоставили сте изузетно добру сарадњу и многи кажу да сте умногоме допринели ублажавању „тврдог“ става Карле дел Понте према Србији. Да ли је то било тешко?

– Не, то је резултат сарадње, међусобног професионалног

разумевања и наше спремности да објаснимо услове у којима радимо и начин нашег деловања. Уверили смо их током протеклих година да је Србија одлучна да се и институционално суочи са ратним злочинима упркос потешкоћама на политичком, па и социјалном плану.

Какви су ваши односи са Сержом Брамерцом?

– Веома коректни. Он уважава чињеницу да се у Србији питању процесуирања ратних злочина приступа веома одговорно, да Акциони тим улаже велике напоре на лоцирању Младића и Хацића, што је и рекао недавно и на томе је, видим, базирао свој нови извештај Савету безбедности.

Како видите наставак сарадње с Хашким судом?

– Желим да ту сарадњу што пре окончамо, да Младић и Хацић буду у Хагу, а Србија више не буде њихов талац. Наставићемо да сарађујемо као и до сада, професионално и коректно. Приступачна нам је њихова електронска бази података и имамо увид у рад Тужилаштва Трибунала у Хагу. Такође и они су, на основу поступака који се воде код нас, у току са процесима овде. То је наш основни посао – да процесуирамо ратне злочине пред нашим судом, у складу са излазном стратегијом Хашког трибунала.

Наши предмети се у извесном смислу надопуњују, без обзира на то да ли су нам прослеђени у фази истраге или под оптужницом, или се, пак, ради о поклапању лица и догађаја. На пример, ми овде водимо поступак за „случај Битићи“, а у Трибуна-

лу се води поступак против Властимира Ђорђевића.

У веома доброј студији „Сужавање простора за порицање“ посвећеној утицају који Хашки трибунал има на Србију, професорка Дајана Ф. Орендлихер напомиње да је мањи број грађана Србије посвећен идеји достизања правде за жртве које су претрпеле насиље деведесетих. Па, ипак, она наводи да су управо ти грађани инсистирали на сарадњи Србије са МКТЈ, јер се без тог суда Србија не би суочила са одговорношћу својих лидера за ужасне злочине који су се догодили на Балкану деведесетих. „Са МКТЈ, обезбеђена је одређена мера одговорности“, закључује Орендлихерова, и ја сам са њом у томе потпуно сагласан.

М. Илић

За њистиинуише резултиаише у борби проишв ратиних злочина и великој доириноса промени свесии и иоболшању иравној сисииема у Србији и реиону, Владимиру Вукчевићу је 2007. уручена наирада „Кран Монтиана“.

КАКО ФУНКЦИОНИШЕ

Намера аутора овог текста је да прикаже положај тужилаштва у грчком правном систему, посебно у области кривичног посматрања. Реч је о описној студији, која разлаже основне принципе институција тужилаштва, положај и надлежност тужилаштва, унутрашњу организацију, као и питања у вези са обављањем функција. Студија паралелно предлаже и нови процесни институцијски тужилаштва у Грчкој.

Према члану 87. (параграф 1) Устава Грчке, вршење судске власти додељено је грчким судовима, који су подељени на управне (административне) грађанске (цивилне) и кривичне. Кривична надлежност припада кривичним судовима, који суде сва кривична дела и изричу остале мере предвиђене кривичним законима.

Кривична надлежност

Кривична надлежност дели се на општу (генералну), специјалну и изузетну. Општа или генерална кривична надлежност подразумева надлежност кривичних судова да суде сва кривична дела, независно од извршилаца. Ову надлежност врше одговарајући кривични судови и, посебно, судови за лакше прекршаје, једночлани и трочлани судови за теже прекршаје, мешовито суд са поротом, мешовито веће апелационог суда, трочлано веће апелационог суда и петочлано веће апелационог суда.

Специјалну кривичну надлежност врше судови који су посебно предвиђени грчким Уставом и они суде кривична дела извршена од стране одређене категорије лица. Постојање спе-

цијалних судова везано је за специфичност оптуженог, као и за природу извршеног кривичног дела. Такве специјалне судове представљају:

а) судови за малолетнике, који суде сва кривична дела лицима између осам и осамнаест година;

б) војни судови, који, по правилу, суде сва кривична дела војних лица (док припадају копненој, ваздушној или поморској војсци, као и обалној стражи);

в) Специјални суд, који суди кривична дела предвиђена у законима о одговорности министара (док су били или док су у саставу Владе или заменици министара), као и кривична дела најтеже издаје или намерне повреде Устава која је извршио председник Републике током обављања функције.

Коначно, изузетна кривична надлежност спада у надлежност судова који могу бити састављени од стране Скупштине, на предлог Владе. Они се формирају у случају рата или ратног стања, мобилизације због спољних опасности, или директне претње националној безбедности, као и у случају оружане претње уставном поретку.

На врху пирамиде кривичних судова (са изузетком Специјалног суда) налази се Врховни суд (Ариос Пагос), који представља Врховни ревизиони суд Грчке. Ариос Пагос не представља трећи степен надлежности, као што апелациони судови представљају други степен надлежности. Његова улога је везана за контролу законитости пресуда кривичних судова и, у принципу, контролу ваљаности тумачења и примене кривичних одредаба и прописа, као и њиховог тачног образложења.

Подела кривичних судова

Као што је напред наведено, општу или генералну кривичну надлежност у Грчкој врше судови за лакше прекршаје, једночлани и трочлани судови за теже прекршаје, мешовито суд са поротом, мешовито веће апелационог суда, трочлано веће апелационог суда и петочлано веће апелационог суда. Суд за прекршаје је, по правилу, састављен од једног судије за прекршаје. Овлашћење за гоњење пред прекршајним судом припада јавном тужиоцу одређеном у те сврхе. Кривично гоњење може да предузме и судија за прекршаје, али се у том случају не представља јавни тужилац.

ГРЧКО ТУЖИЛАШТВО

Кривично гоњење се додељује судији за прекршаје на основу председничког налога који даје министар правде на предлог надлежног тужиоца суда за теже прекршаје. Судови за прекршаје, по правилу, суде прекршаје, односно кажњиве радње за које је грчким кривичним законима предвиђен притвор или новчана казна. Једночлано веће суда за теже прекршаје састоји се од једног председника првостепеног суда или једног судије. Овлашћени орган за кривично гоњење је тужилац суда за теже прекршаје, затим заменик тужиоца суда за теже прекршаје или помоћник тужиоца. По правилу, ово веће суди за теже прекршаје у првом степену, дакле кажњиве радње за које је кривичним законима предвиђена казна затвора или(и) новчана казна, или ограничење кретања у специјалној установи за задржавање малолетника.

У надлежност трочланог већа суда за теже прекршаје обично спадају они прекршаји за које су предвиђене блаже казне, или затвор краћег трајања (на пример, минимално трајање затворске казне до три месеца). Поред тога, једночлано веће суда за теже прекршаје разматра у другом степену жалбе против одлука прекршајног суда.

Трочлано веће суда за теже прекршаје, које такође, по правилу, суди теже прекршаје (за које су обично предвиђене теже казне и дуже трајање затвора), састоји се од председника првостепеног суда и двоје су-

дија првостепеног суда. Уколико овај састав није могућ (у случајевима када нема толико судија првостепеног суда, или су одсутни или спречени), дозвољено је допунити само једног судију првог степена његовим замеником из округа, или мировним судијом, или судијом за прекршаје из његовог седишта или округа. У случају да не постоји председник првостепеног суда, или је одсутан, спречен, допуњава се другим судијом истог ранга или истог суда.

Овлашћени орган гоњења пред трочланим већем суда за теже прекршаје је тужилац или заменик тужиоца првостепеног суда. Такође, трочлано веће суда за теже прекршаје разматра у другом степену жалбе против одлука једночланог већа суда за теже прекршаје.

Мешовити суд са поротом, на подручју сваког првостепеног суда, састоји се од једног председника првостепеног суда, двоје судија првостепеног суда и четворо поротника. Поротни-

мр Елени Халвајџи

ци се бирају међу свим грчким грађанима који живе или трајно бораве на територији првостепеног суда на којој заседа одговарајући мешовити суд са поротом. Потребно је да имају између 30 и 70 година, да имају потврду о обавезном образовању и да уживају грађанска права. Иницијално овлашћење за гоњење припада тужиоцу или заменику тужиоца апелационог суда. Међутим, ова надлежност се може пренети и на тужиоца или заменика тужиоца првостепеног суда.

Мешовити суд

Мешовити суд са поротом суди у првом степену кривична дела за која је предвиђена смртна казна (која је укинута у Грчкој), или затвор дугог трајања, осим оних дела која спадају у надлежност трочланог већа апелационог суда. Такође, овај суд суди у првом степену и политичке прекршаје.

Жалбе против одлука мешовитог суда са поротом разматра мешовито веће апелационог суда, које се састоји од председника апелационог суда, двоје судија и четворо поротника. Поротници мешовитог суда са поротом бирају се међу свим грчким грађанима оба пола који живе или трајно бораве у седишту апелационог суда, имају 40 година, али нису старији од 70 година, поседују барем диплому гимназије старог типа или средње школе и нису им одузета грађанска права. За гоњење је овлашћен тужилац, или заменик тужиоца апелационог суда.

Остала кривична дела која у првом степену не суди мешовити суд са поротом, потпадају под надлежност трочланог већа апелационог суда, које се састоји од председника апелационог суда или његовог заменика и двоје судија апелационог суда.

Уколико из било ког разлога није могућ овај састав, дозвољено је допунити само једног судију апелационог суда председником првостепеног суда или судијама првостепеног суда за теже прекршаје који имају барем пет година службе у суду за теже прекршаје. Овлашћење за гоњење припада тужиоцу или заменику тужиоца апелационог суда. Такође, трочлано веће апелационог суда разматра, као другостепени суд, жалбе против одлука трочланог већа суда за теже прекршаје.

Коначно, жалбе против одлука трочланог већа апелационог суда разматра петочлано веће апелационог суда које се састоји од председника апелационог суда и четворо судија. Уколико из било ког разлога није могућ овај састав, дозвољено је допунити највише двоје судија апелационог суда председницима првостепеног суда, или судијама првостепеног суда за теже прекршаје који имају барем пет година службе у суду за теже прекршаје.

Специјални судови

У специјалне судове спадају судови за малолетнике, који се деле на:

– једночлане судове за малолетнике, састављене од једног судије првостепеног суда, који би требало да има специјализацију (овај судија се одређује заједно са једним замеником на две године на основу одлуке Министарства правде);

– трочлане првостепене судове за малолетнике које одређује председник првостепеног суда;

– трочлане апелационе судове за малолетнике, који се састоје од једног апелационог судије за малолетнике и двоје млађих судија апелационог суда које од-

ређује председник апелационог суда.

У специјалне судове убрајају се и војни судови који се деле на војне судове, поморске, ваздухопловне и Ревизиони суд. Војна лица копнене војске спадају у надлежност војних судова. Војна лица ратне морнарице и обалне страже у надлежност поморских судова, а ратног ваздухопловства у надлежност ваздухопловног суда. Војни судови, поморски и ваздухопловни (у трочланом и петочланом саставу) представљају судове првог степена. Ревизиони суд разматра жалбе против одлука (и наредби) војних првостепених судова, као и захтеве за ревизију. Побујање одлука (и наредби) ових судова, као одлука Ревизионог суда, разматра Врховни суд (Ариос Пагос). У саставу војних судова учествују војне судије.

Коначно, одељења Врховног суда Е, Ф и Г надлежна су за понављање поступка по жалбама против одлука и наредби општих кривичних судова, судова за малолетнике, као и војних судова. Наведена одељења састоје се од једног потпредседника Врховног суда (као председавајућег) и четворо судија Врховног суда, осим ако не одлучују у савету, када се састоје од само три члана.

Учесници у кривичном поступку

Кривични поступак у Грчкој подразумева, с једне стране, функционалну надлежност одређених лица која представљају овај механизам и руководе његовим током (судска лица) и, с друге стране, присуство и учешће других лица која су или подвргнута кривичном поступку (учесници), или се укључују у поступак (адвокат одбране, трећа лица). Детаљније, учесници у кривичном поступку су:

а) представници суда, који се даље деле на судска лица у ужем смислу (судије, тужиоци и секретари суда) и судска лица у ширем смислу (општи и посебни истражни службеници, полиција и нижи судски службеници који чине неопходно помоћно особље тужиоца; они су обавезни да делују у складу са наредбама тужиоца и немају право да одбију извршење прелиминарног испитивања или друге истражне радње);

б) учесници у кривичном поступку и нарочито оптужени, подносилац тужбе и грађански обавезник;

в) заступник одбране, који представља оптуженог и учествује са њим у кривичном поступку;

г) трећа лица која учествују у кривичном поступку, као на пример сведоци.

Принципи функционисања тужилаштва

Основни принципи у раду тужилаштва су следећи:

Принцип недељивости и јединства тужилаштва. – У складу са овим принципом, сваки члан тужилаштва поступа као представник тужилаштва, без обзира на то које лице се појављује приликом неке радње или током трајања исте радње. Тако, на пример, једно лице може да састави писмени предлог упућен судском већу, а друго лице да га усмено представи током заседања. Такође, једно лице може да састави тужбу, а друго лице да је изнесе током суђења у судници, дакле, на јавном заседању надлежног кривичног суда.

Принцип независности тужилаштва. – У складу с овим принципом тужилац у вршењу својих функција делује независно од сваке друге власти, као и од

суда пред којим поступа. Изузетно, тужиоцу који је првобитно надлежан за покретање кривичног гоњења (како ће бити разјашњено), може бити наређено да покрене кривично гоњење за било које кривично дело, или од стране апелационог суда, или од стране министра правде. Такође, ограничење независности тужиоца уводе и измене три члана Законика о кривичном поступку (ЗКП – 333, 334 и 335), који утврђују редослед излагања у судници кривичног суда. На пример, према параграфу 1. члана 333. Законика о кривичном поступку, онај ко управља усменим излагањем даје тужиоцу дозволу да постави питања, док према члану 334. параграф 1. Законика о кривичном поступку, може и да прекине тужоца који је узео реч у случају да се удаљава од главне теме.

Принцип хијерархије у раду тужилаштва налаже сваком тужиоцу као обавезу да изврши наредбе, општа упутства и предлоге надређених у оној мери у којој су повезане са вршењем његове дужности. Редослед хијерархије у тужилаштву (од најнижег ка највишем) јесте следећи: помоћник тужиоца, заменик тужиоца првостепеног суда, тужилац првостепеног суда, заменик тужиоца апелационог суда, тужилац апелационог суда, заменик тужиоца Врховног суда и тужилац Врховног суда.

Хијерархија у тужилаштву

Надређени свим тужиоцима је тужилац Врховног суда, који има право да упућује наредбе, обавезна упутства (везана за обављање функције) свем особљу тужилаштва грчке државе. Иста права има и тужилац апелационог суда у односу на особље тужилаштва на територији тужилаштва апелационог суда на којој обавља функцију, као и тужилац првостепеног суда

према одговарајућим тужиоцима на територији тужилаштва првостепеног суда на којој обавља функцију. Међутим, прихваћено је да се под појмом „наредбе, општа упутства и препоруке” подразумева службена дужност руководиоца тужилаштва везана за ефективно обављање функција његових подређених. Тачније, реч је о једној врсти координације нормалног начина вршења тужилачке функције, али без могућности утицаја на ток одређеног случаја. У супротном, подређени тужилац ионако не би био обавезан, с обзиром на то да има право током обављања функције и изражавања свог мишљења да делује независно, у складу са законом и сопственом савешћу. Стога, нижи тужилац није везан налогом вишег тужиоца да не врши кривично гоњење против лица које је осумњичено за извршење кривичног дела.

Принцип хијерархије не може бити изговор ако је реч о одређеном случају или врсти случаја, када се изражава научно мишљење, или крши начело законитости издавањем наредбе да се не покрене кривично гоњење, иако за то постоје законске претпоставке. У сваком случају, треба нагласити да се принцип хијерархије разликује од функционалне надлежности тужилаштва.

Конечно, у оквиру принципа хијерархије, руководиоца одређеног тужилаштва утврђује функције осталог особља на бази упутстава и наредби. Штавише, он може и сам да предузме одговорност за вођење одређеног случаја, за који је раније „задужио” припадника тужилаштва којим руководи. Уосталом, у случају да подређени тужилац изврши неку радњу супротну налогу непосредно вишег тужиоца, таква радња се, због важења хијерархијског

принципа, сматра апсолутно ништавном или неважећом.

Међутим, постоји и супротно становиште по коме све радње тужилаца, без обзира на то дали су противне наредби непосредно вишег тужиоца, треба сматрати пуноважним и важећим према трећим лицима. Овај став се подржава принципом самосталности и независности који важи и за непосредно ниже тужиоце. У сваком случају, непосредно виши тужилац нема право да утиче или да спречи процесне одлуке припадника тужилаштва.

Надлежност тужилаштва

Тужилац је овлашћен за кривично гоњење пред сваким судом, са изузетком суда за прекршаје, где се по правилу појављује јавни тужилац. Функција тужилаштва се врши ради обезбеђења законитости, заштите грађана и очувања јавног реда. У исто време, тужиоци су обавезни да врше дужности предвиђене за све судско особље. Тако, на пример, дугују поштовање и оданост држави и републици, током обављања функције подвргнути су само Уставу и законима, обавезни су да не извршавају наредбе које су противне Уставу, дужни су да очувају тајност заштићених података предвиђених у важећим прописима, као и чињеница или информација које су сазнали током обављања функције или због свог положаја.

У надлежност тужилаштва спада:

1. Прелиминарно испитивање ради утврђивања основности кривичног гоњења. – Прелиминарно испитивање је кратког трајања и не може бити дуже од четири месеца. Изузетно, ово време се може продужити за још највише четири месеца, уз

одобрење тужиоца апелационог суда. У суштини, радња прелиминарног испитивања одобрава се од стране месно надлежног тужиоца првостепеног суда или суда за теже прекршаје и врши се од стране општих или посебних истражних органа под његовом управом. У изузетним случајевима, уколико није претходно одобрено прелиминарно испитивање од стране надлежног тужиоца првостепеног суда, може се одобрити лично од стране тужиоца апелационог суда или у сарадњи са неким од њему подређених заменика, под условом да је реч о делу извршеном на његовој територији. Након прелиминарног испитивања, тужилац апелационог суда или преузима случај (уколико у међувремену тужилац првостепеног суда није започео кривично гоњење за исто дело), или наређује кривично гоњење. Исто право има и тужилац Врховног суда.

2. Кривично гоњење. – По правилу, ова надлежност припада тужиоцу суда за теже прекршаје, који не може да одбије кривично гоњење наређено од стране вишег тужиоца апелационог суда. Сматра се да ова наредба вишег тужиоца апелационог суда не представља координациону наредбу у оквиру поменутог хијерархијског принципа, већ вршење функционалне надлежности.

3. Вођење предистражног поступка. – Овај поступак се по правилу врши од стране било ког истражног службеника, након писмене наредбе тужиоца првостепеног суда. Предистражни поступак се наређује и спроводи након кривичног гоњења и његово трајање не може бити дуже од шест месеци. Изузетно, овај рок се може продужити за још четири месеца, уз одобрење тужиоца апелационог суда. Истрага није обавезна када је реч о лакшим или тежим

прекршајима који спадају у надлежност једночланог већа суда за теже прекршаје, као и за прекршаје који се суде у поступку за лица ухваћена на делу. Такође, није обавезна ни за остале теже прекршаје (који спадају у надлежност трочланог већа суда за теже прекршаје), уколико је извршено прелиминарно испитивање, као ни за кривична дела за која је прописана и за која се спроводи главна истрага.

4. Надзор и контрола органа унутрашњих послова у вези са превенцијом и гоњењем учинилаца кривичних дела. – Посебно, органи који врше опште или посебне полицијске дужности обавезни су да непосредно и одлучно изврше налоге тужилаштва. Намерно кршење ове дужности представља дисциплински прекршај, за који је предвиђено дисциплинско гоњење од стране тужиоца првостепеног суда у месту службе полицијског органа.

5. Подношење предлога судском већу и суду. – Пре изрицања одлуке кривичног суда, одлуке судског већа и наредбе судије или тужиоца, неопходно је да се изјасни тужилац. У супротном, пресуда, одлука или наредба су апсолутно ништаве. Тужилац је обавезан да увек изнесе, писмено или усмено, образложени предлог, без могућности да буде ослобођен одлуком суда или истражног судије. Такође, дужан је да присуствује у судници кривичног суда током трајања главног поступка. У противном, следи апсолутна ништавост. Важно је истаћи да је неопходна писмена сагласност надлежног тужиоца (по правилу, првостепеног) и за издавање налога о притвору од стране истражног судије, током трајања предистражног поступка. У случају неслагања истражног судије и тужиоца, одлуку доноси надлежно судско веће.

6. Коришћење законом предвиђених средстава (жалбе и побивање) против одлука и наредби, или против или у корист оптуженог који је упућен на издржавање казне или осуђен.

7. Извршење пресуда кривичног суда и учешће у извршењу санкција.

8. Надзор и контрола казних установа.

9. Контрола јавних тужилаца, нотара, лучких регистара, хипотекарног завода, катастра, хипотекарног регистра бродова и ваздушних пловила, регистра личних података – матичних књига и службеника, судских сарадника и волонтера у суду. Такође, особље тужилаштва има право да издаје наредбе, општа упутства и предлоге наведеним лицима у вези са вршењем њихових дужности.

Непристрасно и праведно деловање

У свим наведеним случајевима, тужилац је дужан да праведно и непристрасно делује не само против већ и у корист оптуженог. Тако, дужан је да захтева доказе о кривици, као и чињенице које могу водити ослобађању оптуженог. Стога, дужан је да позове у судницу надлежног кривичног суда све битне сведоке оптужбе, али и одбране. Такође, уколико се увери да не постоје озбиљни или обавезујући докази кривице оптуженог, подноси ослобађајући предлог судском већу, док у случају да није утврђена кривица оптуженог током главног претреса у судници надлежног кривичног суда, дужан је да у складу са принципом правичности и непристрасности предложи ослобађајућу пресуду.

Осим наведених одредаба, које се по правилу тичу кривич-

не надлежности, тужилаштво има и друге надлежности. Посебно, оно даје мишљење о правним питањима која нису постављена пред судом. Реч је о питањима са којима се током обављања функције сусрећу непосредно нижи тужиоци, истражно особље, јавни тужиоци, саветници, особље тужилаштва, регистар непокретности – земљишних књига, хипотекарни заводи, катастри, хипотекарни регистри бродова и ваздушних пловила, регистри личних података и службеника, судских сарадника и волонтера у суду на територији тужилаштва, затим службе државних органа и законских представника јавног права у вези са тумачењем и применом кривичног права. Додатно, тужилац Врховног суда даје правно мишљење и у вези са правним питањима од општег значаја.

Надаље, тужилаштво утврђује аутентичност и законитост потписа функционера тужилаштва и особља тог тужилаштва, док првостепени тужилац додатно потврђује аутентичност и законитост потписа лица наведених у ЗОС-у (саветника, регистра личних података, волонтера...).

Коначно, првостепени тужилац има право да предложи свакоме ко покреће расправу да избегне извршење кажњивих радњи и да покуша мирно решење спора. Такође има право да захтева од државних органа, законских представника јавног права, социјалних служби и, у принципу, свих државних служби, да предају документа или копије на захтев приватних или правних лица која на то имају право или директни интерес, са јединим изузетком докумената наведених у члану 261. Законика о кривичном поступку. Ово право тужилаштва има важан практични значај у Грчкој, с обзиром на то да државне власти, ор-

гани или службе ужег државног сектора често одбијају, са разлогом или без разлога, да предају документа или њихове копије. У таквим случајевима, сматра се неопходним да се умеша надлежни тужилац првостепеног суда и изда налог.

Слично овоме, у грчкој судској пракси показује се корисним и посебна одредба (члан 1445) Грађанског законика, која предвиђа следеће: „Свако од бивших супружника обавезан је да пружи другом супружнику тачне информације о својој имовини и приходима, уколико су корисне за утврђивање висине алиментације. На захтев једног од бивших супружника, који се упућује преко надлежног тужиоца, послодавац, надлежни орган и надлежна пореска служба обавезни су да пруже на увид сваку корисну информацију у вези са стањем имовине другог супружника и пре свега његовим приходима.”

Када је реч о правима у надлежности грађанских судова, улога тужиоца је ограничена. Она се углавном своди на његово право да захтева поништај сваке грађанске одлуке „у корист закона”, али без паралелног доношења законских одлука за учеснике, његовог учешћа у поступку поништаја брака, као и учешћа у споразумном поступку.

Унутрашње уређење

На нивоу унутрашњег уређења тужилаштва и одговарајућих функција које подразумева, примећује се следеће: у сваком првостепеном суду (за теже прекршаје) постоји одговарајуће првостепено тужилаштво, у сваком апелационом суду одговарајуће апелационо тужилаштво и у Врховном суду одговарајуће тужилаштво Врховног суда.

Број организационих места особља тужилаштва, као и општих судија, одређује се законом. Надаље, додељивање ових функција тужилаштвима установљава се у складу са бројем случајева и процесног стања, издавањем посебног председничког налога на сваке две године, током јуна, или, изузетно, у случају повећања предвиђених места. Затим, у сваком тужилаштву, паралелно обављају функцију барем један тужилац првостепеног суда (за теже прекршаје), један тужилац апелационог суда и тужилац Врховног суда.

У тужилаштвима у којима обавља функцију барем пет тужилаца, заседа савет свих чланова, који је састављен од тужилаца, заменика тужилаца и помоћника који ту служе. Савет сазива онај ко руководи и председава тужилаштвом, а сазив је законски обавезан у случају да:

а) постоји писмени захтев две петине тужилаца који у време подношења захтева врше дужности у тужилаштву;

б) постоји захтев председника суда или председника трочланог судског већа, у случају да се сазивање тиче питања од општег значаја за организацију и функционисање тужилаштва суда;

в) постоји захтев локалне адвокатске коморе за питања везана за вршење адвокатских функција.

У надлежност савета свих чланова спада:

– примена, допуна, постављење, замена и поништај наредби Правилника тужилаштва,

– доношење одлука у вези са питањима од општег значаја за ор-

ганизацију и функционисање тужилаштва и вршење кривичне надлежности,

– формирање одељења за разрешење.

Овај састав кривичних судова у коме обавезно учествују тужиоци (са изузетком суда за прекршаје, у коме се по правилу појављује јавни тужилац) одређује се на основу избора, у складу са посебним одредбама Закона о организацији судова и положају магистрата (ЗОС) .

Руковођење и надзор

Тужилаштвом руководи тужилац који се стара о правилном функционисању. Уколико у истом тужилаштву обавља функцију више тужилаца, руководи најстарији. Посебно, апелационим тужилаштвом у Атини и Солуну руководи заменик тужилаштва Врховног суда или тужилаштва апелационог суда, а првостепеним тужилаштвом у Атини, Солуну и Пиреју, тужилац или заменик тужиоца апелационог суда, који се одређују на основу одлуке Врховног судског већа Врховног суда. Они се бирају на три године и до истека функције није дозвољен њихов премештај, осим у изузетним околностима. Такође, у случају унапређења, остају на функцији и врше дужности до истека функције.

Министар правде врши генерални надзор над правосудним системом, док тужилац Врховног суда врши надзор над свим тужилаштвима у земљи и њиховим секретаријатима. Осим тога, надзор врши и тужилац који руководи апелационим тужилаштвом у тужилаштвима и секретаријатима на његовој територији, као и тужилац који руководи првостепеним тужилаштвом, над истражним

органима, јавним тужиоцима, саветницима, регистрима непокретности, матичним књигама, судским сарадницима његовог округа... Вршење надзора се састоји од надгледања и издавања општих упутстава у вези са правилним функционисањем свих служби у тужилаштву. Коначно, у вршење надзора Министарства правде спада и издавање општих информативних упутстава тужилаштвима у вези са применом законских мера одређених у оквиру Савета Европске уније. Она се тичу судске сарадње држава чланица у вези са превенцијом и борбом против организованог криминала, трговине дрогом, међународног тероризма, удруживања банди и организованих криминалних група у циљу убистава, трговине људима и кривичних дела против деце, прања новца, кривичних дела извршених коришћењем високе технологије и међународних финансијских кривичних дела.

Службе тужилаштва

Функционисање тужилаштва у Грчкој је, у принципу, уређено другим одељком ЗОС-а. Ове одредбе примењују се на тужиоце, као и на опште судије грађанског, кривичног и управног права. Први део уређује избор и ступање на функцију, други део – дужности, неспојивост функције и препреке, трећи – права судских функционера, четврти – личне досијее, пети – службени премештај, шести – питања једнакости, старешинства и хијерархије, седми – доступност и право на штрајк, и осми – разрешење са функције.

Предвиђене су и посебне одредбе за надзор тужилаштва и особља тужилаштва, док последњи део Закона садржи дисциплинске одредбе везане за особље суда и тужиоце.

Особље тужилаштва одређује се на основу председничког налога који се објављује у

„Службеном гласнику” и садржи, између осталог, суд у који се поставља функционер тужилаштва, као и његов степен. Ступање на функцију обавља се заклетвом, за коју је предвиђен посебни записник. Међу условима који су неопходни за ступање на функцију тужиоца, као и општих судија, захтева се грчко држављанство. Изузетно, могуће је да буде изабран грчки грађанин по пореклу, који нема грчко држављанство. Страни држављани не могу бити изабрани за судске функционере пре истека пет година од стицања грчког држављанства.

Универзитет судских функционера

Постављени функционери тужилаштва су студенти Државног универзитета судских функционера који представља правно лице јавног права, има самосталност управљања и финансијског пословања, потпада под надзор министра правде и има седиште у општини Каламарија, округ Солун, и уређен је законом из 2008. године. Упис на Државни факултет судских функционера врши се на основу квалификационог испита, који садржи писмене и усмене испите. Квалификациони испит се објављује на основу одлуке министра правде, која се објављује у „Службеном гласнику” до краја јануара сваке године, с једне стране за Одсек судског поступка и, с друге, за Одсек кривичног поступка.

Кандидати за функције у тужилаштву, како је предвиђено, учествују у квалификацијама за Одсек грађанског поступка и Одсек кривичног поступка. У позиву се утврђује укупан број полазника за сваки одсек, број

полазника који ће бити раздвојен по одељењима, као и подаци у вези са обављањем избора (место, време, крајњи рок предаје докумената за учешће...).

У избору могу да учествују сви који:

а) имају положај мировног судије, две године искуства у адвокатури или поседују докторску диплому правних наука и једну годину искуства у адвокатури, или су судски службеници са дипломом правног факултета и имају пет година искуства на том положају,

б) који су напунили 28 година и нису старији од 40 година на дан 31. децембра у години у којој се објављује избор,

в) испуњавају услове предвиђене ЗОС-ом (по правилу, грчко држављанство или спадају у два поменута изузетна случаја),

г) немају препреке предвиђене ЗОС-ом..

Препреке за избор

Препреке представљају следећи случајеви: избегавање испуњења војне обавезе или пресуда о избегавању војне обавезе (уколико је реч о мушким кандидатима), недостатак уписа у матичне књиге, пуноснажна пресуда о одузимању грађанских права (чак и након истека периода на који су одузета), пуноснажна пресуда на казну ограничења слободе дужу од три месеца за дело извршено убиством, пуноснажна пресуда на било коју казну за одређену групу кривичних дела (на пример, превара, крађа, фалсификовање, отмица, уцена, лажно заклињање, лажна оптужба, адвокатска превара, одавање службене тајне, кршење закона о дрогама, трговина људима), или престанак вршења функције

адвоката, нотара или државног службеника на основу пуноважне одлуке надлежног суда или судског већа за дисциплински прекршај.

Такође, у избору не могу да учествују лица која нису психички или физички здрава. Одговарајућа уверења о психичком и физичком здрављу издају надлежне службе, тачније здравствена комисија и директор психијатријске клинике државне или универзитетске болнице. Ваља напоменути да у случају утврђења физичких недостатака неког кандидата, виша здравствена комисија испитује могу ли ови недостаци спречити вршење функције судије или тужиоца. Уколико комисија утврди здравље и одговарајуће физичке карактеристике за вршење одређених дужности, предузимају се све неопходне мере да се кандидату олакша учешће у избору. Таква мера може бити и продужење испитног рока, које не може бити дуже од половине предвиђеног времена за нормалан испит. Сви наведени услови треба да буду испуњени у години објављивања избора, док посебно препреке не треба да постоје ни током године објављивања избора ни током године уписа на факултет. Надаље, проверава се исправност докумената које подносе кандидати, заједно са захтевом за учешће у избору. За сваки од одсека утврђују се табеле оних који испуњавају услове за учешће у избору, као и оних који су искључени из учешћа. Ове табеле се потврђују и објављују најкасније до друге половине маја.

Избор и обука

Избор тужилаца врши комисија која се сазива одвојено за Одсек судског поступка и за Одсек грађанског и кривичног поступка и има две фазе – прелиминар-

ну и завршну. Прелиминарна фаза се обавља у јуну, а завршна од септембра до новембра. Она се састоји од писмених испита из области опште културе, затим испита из области грађанског права, трговинског права и грађанског поступка, кривичног права и кривичног поступка, као и испита из једног од наведених језика (енглеског, француског, немачког и италијанског). Завршна фаза у којој учествују само они који су успешно завршили прелиминарну фазу садржи усмене испите који се јавно обављају. Материјал је исти као и за писмене испите прелиминарне фазе, уз додатна питања из Европског права. Области, као и страни језици предвиђени за избор, могу се променити одлуком министра правде, на предлог Управног одбора факултета.

На факултет се уписују кандидати који су на коначној листи по редоследу успеха (тачније, они који су добили оцену барем осам), све док се не попуни број места који је предвиђен у позиву. Током боравка на факултету, студенти добијају месечну надокнаду једнаку половини укупних прихода помоћника првостепеног суда. Такође, факултет покрива неопходне превозне трошкове у образовне сврхе, а током обуке студенти имају покривено и здравствено осигурање од стране Државног осигуравајућег друштва.

Обука на факултету обухвата теорију и праксу и обавља се у три фазе. Обука на Одсеку судског поступка одвојена је од оне која се обавља на Одсеку грађанског и кривичног поступка. Обука траје шеснаест месеци, почиње 1. фебруара године уписа и завршава се 31. маја наредне године.

Прва фаза обуке траје отприлике три месеца и обухвата теоријски део који садржи часове организације судства у Грчкој и државама чланицама Европске

уније, судске етике и деонтологије, дисциплинског права судских функционера, методологије рада у суду, судске психијатрије и психологије, економије, криминологије, истражног поступка, заштите околине, комуникација и средстава јавног информисања, примене информатике, стране правне терминологије... Током прве фазе обуке студенти се не оцењују.

Друга фаза траје девет месеци и има за циљ усавршавање независног судског уверења и развој судског расуђивања студената, како би стекли способност тумачења закона, деловања у складу са одредбама закона и принципом правде, темељног истраживања разлика и установљења судских одлука или осталих текстова судске праксе. Предавања у овој фази се обављају на основу анализе постојећих случајева из праксе, који се приказују студентима као копије судских записника. Наравно, предавања се могу повезати и са праксом, дакле, посетама суду, дебатама, праћењем суђења, семинарима, предавањима, течајевима или конференцијама. Садржај предавања проширује се на тематска поглавља у складу са посебним потребама сваког одсека. Тако, на Одсеку грађанског и кривичног судског поступка, који прате кандидати за тужиоце заједно са општим судијама, предвиђени су часови социјалног осигурања, међународног и општег јавног реда, разлика између грађанског и трговинског права, општег кривичног права, питањима кривичног поступка, заштите потрошача...

Оцењивање

Током друге фазе обуке, студенте оцењују професори на основу табеле од 0 до 15. Просечна оцена успеха у другој фази обуке добија се од просека свих оцена свих студената који су до-

били оцене. У овој фази успешним се сматрају они који добију просечну оцену барем осам. Успешни кандидати затим прелазе на завршне испите који се састоје од писменог и усменог дела, пред трочланом комисијом. Коначна оцена сваког кандидата добија се дељењем са два збира просечних оцена свих писмених и усмених испита. Сматрају се успешним они који добију просечну оцену барем осам.

Оцена коначних испита, заједно са оценом напретка током друге фазе обуке, као и са оценама уписних испита, уобличавају резултат на основу кога се за сваки одсек одвојено саставља коначна листа. Надаље, кандидати који се налазе на коначној листи јављају се у року од четири радна дана након објаве резултата, са њиховом изјавом Одељењу коме желе да припадају. Посебно, студенти Одсека за грађански и кривични поступак могу да бирају између два одељења: за кандидате помоћника првостепеног суда и за кандидате за помоћнике тужилаштва.

Коначно постављење у одељење обавља се у складу са оценом успеха и изјавом о жељеном месту сваког студента, у складу са потребним местима и позивима.

Након овог процеса следи трећа фаза обуке која садржи судску праксу и траје отприлике четири месеца. У сваком суду и тужилаштву, паралелно се на две године функције одређују студенти на пракси за више судске функционере, као и они који ће бити одговорни за вршење судске праксе. Било који функционер суда или тужилаштва не може бити одговоран нити надгледати више од шест студената. Такође, и током треће фазе оцењује се успех студената, по критеријуму њиховог исказаног рада и личности. Оцењивање праксе представља се на новим ко-

начним листама за свако одељење одвојено (с једне стране, за Одељење кандидата за помоћнике првостепеног суда и, с друге стране, за Одељење кандидата за помоћнике првостепеног тужилаштва. Успешним се сматрају само они студенти који су током судске праксе добили оцену барем осам. Након успешног окончања треће фазе обуке процењује се адекватност студентата за вршење судских дужности које ће преузети. Ову процену обавља Академско веће факултета. Она може бити и негативна, са посебно образложеном одлуком да студент не поседује неопходну судску етику или исказује проблеме у понашању (на пример, у сарадњи са колегама и осталим факторима правде).

Пробне судске функције

Након успешног окончања свих фаза обуке, студенти се постављају на пробне судске функције у одсек коме су припадали на факултету. Дакле, студенти Одељења кандидата за помоћнике тужилаштва постављају се на пробни положај у одсек тужилаштва и врше пробну функцију осамнаест месеци. Након успешног окончања пробног периода, функција у тужилаштву је доживотна. Унапређења, премештај, измене функције и разрешења врше се на основу председничког налога који се издаје на основу одлуке одговарајућег Врховног судског већа.

За унапређење на виши степен потребно је:

- а) да постоји непопуњено место вишег степена,
- б) истек законског периода обављања функције у додељеном степену,
- в) постојање основних услова који се захтевају за виши степен.

За време обављања функције у тужилаштву забрањен је штрајк било које врсте, као и било која

врста изјашњавања у корист политичких странака. Такође је забрањено и обављање било које плаћене дужности, као и обављање било ког другог занимања и учешће у Влади. Изузетно, тужиоци могу бити изабрани за чланове Академије у Атини, или академско особље било које образовне установе, као и у комисијама за доношење закона. Сада важећи закон предвиђа „трајно или континуирано, или обавезно” стручно усавршавање свих вршиоца судских функција, укључујући и тужилаштво.

Програме стручног усавршавања утврђује Академско веће Државног факултета судских функционера. О њима се континуирано информису судски функционери и усавршава знање у вези са правним, социјалним, методолошким и организационим питањима. Било који програм стручног усавршавања не може да траје дуже од пет узастопних дана, или ако нису узастопни, не може бити дужи од десет дана. За усавршавање може да се користи било који понуђени метод: организовање предавања, семинара, конференција, слање судских функционера на програме организоване у иностранству, образовне посете институцијама, посебно за гоњење кривичних дела и друго. Могу се организовати и посебни програми стручног усавршавања или обуке у сарадњи са одговарајућим институцијама држава чланица Европске уније. Стога, Државни факултет судских функционера учествује у активностима „Европске мреже за судско усавршавање” (ЕЈТН), као и „Европске мреже размене информација међу надлежним или институцијама које пружају обуку судијама” (Мрежа Лисабона).

Улога инспекције

Тужиоци судије могу бити разрешени дужности на основу отказа, који се предаје писмено

и мора бити прихваћен, затим испуњењем година старости и трајним разрешењем.

Трајно разрешење се предвиђа у случају изрицања дисциплинске казне за дисциплински прекршај, затим у случају осуде за кривично дело, неспособности због болести или физичких или менталних недостатака, као и неадекватног вршења службе.

Ваља поменути да сви функционери тужилаштва до ранга тужиоца апелационог суда, потпадају под инспекцију инспектора тужилаштва (различитог ранга) и надзор Инспекцијског већа. Између осталог, инспектори предлажу дисциплинско гоњење, врше проверу докумената и извештаја управног одбора одговарајуће адвокатске коморе, као и комплетно обављање функција тужилаштва, а нарочито законски и стварни оквир сваког случаја и одговоре на питања учесника у поступку. У оквиру своје надлежности, припремају посебне детаљне и посебно образложене извештаје о сваком функционеру тужилаштва на њиховој територији, испитујући етику, снагу и карактер, научну обуку, понашање, нарочито пред судом, друштвени углед, расуђивање и оданост, рад и службене резултате, способност расуђивања у кривичном поступку, током претреса као и у судници, као и способност састављања предлога и њихово усмено представљање. Инспектори састављају и опште извештаје о функционисању сваког тужилаштва на њиховој територији и уводе неопходне мере за правилно функционисање службе.

(Текст иницијали Удружење тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије и др Стефанос Емм. Кареклас, заменик шефа тима пројекта ЕУ „Техничка помоћ Високом савету правосуђа у Србији)

ПРАВОСУДНИ СИСТЕМ КАНАДЕ

Канадски правосудни систем потиче из разних европских система које су на овај континент у 17. и 18. веку донели истраживачи и колонисти. Иако су староседеоци, које су Европјаци овде сусрели, имали своје системе закона и социјалне контроле, током година закони имигрантских култура постали су доминанти. Након битке за Квебек која се одиграла 1759. године, држава је скоро потпуно потиснула енглески закон. Изузев Квебека, где је континентално право базирано на француском закону Наполеона, канадско кривично и парнично право базирају се на енглеском прецедентном и стапушарном праву.

Прецедентно право, које се развило у Великој Британији након норманског освајања, базирано је на одлукама судија краљевских судова. Развило се у систем прописа базираних на „прецедентима”. Кадгод судија донесе одлуку која ће бити законски спроведена, та одлука постаје прецедент: пропис који ће судије усмеравати при доношењу одлука у сличним предметима. Прецедентно право је јединствено јер се не може наћи ни у једном закону или легислативи, већ постоји само у претходним одлукама. У исто време, прецедентно право је флексибилно и прилагодљиво променљивим околностима.

Традиција континенталног права је знатно другачија. Базира се на римском праву које се налазило на много места (у књигама, писаним законима, прокламацијама), док император Јустинијан није наредио својим правним експертима да обједине све законе у једну књигу како би избегли конфузију. Од тада, континентално право се доводи у везу са „парничним законом”. Парнични закон Квебека, који је први пут

ступио на снагу 1866. године, непосредно пре Конфедерације и који се периодично мења и допуњује, недавно је темељно ревидиран. Као сви парнични закони (попут Наполеоновог закона у Француској), садржи исцрпне наводе прописа, од којих су многи формулисани као широки, уопштени принципи, који могу да се баве свим врстама поступака који могу настати. За разлику од већине судова који се баве прецедентним правом, судови у континенталном правном систему прво се обраћају закону, па тек онда се баве претходним одлукама како би се одржала доследност.

Два значења грађанског права

Термин „грађанско право“ се користи да означи две потпуно различите ствари, што може, у извесној мери, на почетку изазвати забуну код људи који покушавају да схвате правосудни систем. Понекад се овај термин користи као контраст „обичајном праву” како би означио правни систем који се заснива на грађанском праву, као што је Јустинијанов Ко-

декс или Грађански законик Квебека. У оном другом смислу, грађанско право означава питања која се тичу приватног права на супрот јавном праву, а нарочито кривичном праву, које се бави наношењем штете друштву као целини. Обично се из контекста може видети оком значењу грађанског права је реч.

Актом Квебека из 1774. године, Канада је постала земља са „двоструким судским системом – бијуризмом“, односно она која признаје две врсте закона. Актом Квебека је прописано да ће обичајно право бити примењивано изван Квебека у питањима из области приватног права, док ће се слична питања у Квебеку решавати сходно актима из Грађанског законика. А, са друге стране, што се тиче јавног права, обичајно право ће се примењивати и изван Квебека.

Традиција староседелаца

Народи староседеоци у Канади су такође дали допринос нашем правном систему. Права староседелаца и права проистекла из склопљених споразума призната су и заштићена

Уставом. Права староседелаца су она која се односе на историјско полагање права на живљење и коришћење земље од стране абориџинских народа, док су права проистекла из склопљених споразума она на која су се обавезали Круна и одређена група народа староседелаца. Резервати су, на пример, у надлежности федералне владе.

Обичаји староседелаца и традиција су, такође, допринели новом начину третмана људи, као што су кругови мирења и осуде, пресуђивање заједнице и досуђивање обештећења.

Парламент

Демократске земље обично имају „законодавни орган” или „парламент”, који има моћ да доноси нове законе или мења старе. Пошто је Канада федерација (унија неколико покрајина са централном владом), она има и федерални парламент у Отави који доноси законе за читаву Канаду и

законодавни орган у свакој провинцији и територији који се бави локалним питањима. Закони донети на било ком од ових нивоа називају се „закони”, „законодавство” или „акта”. Када парламент или законодавни орган неке покрајине или територије донесе закон, тај закон ступа на снагу уместо обичајног права или прецедентног права које регулише тај исти предмет. И у Квебеку, велики број закона донет је како би регулисао специфичне проблеме које не покрива Грађански законик.

Доношење закона на овај начин може бити компликован процес. Претпоставимо, на пример, да федерална влада намерава да креира закон који би регулисао контролу загађења. Прво, од министара у влади или високих државних чиновника тражило би се да овај проблем пажљиво испитају и предложе начин на који би се, сходно федералном законодавству, законом

могло решити питање загађења. Затим би израдили нацрт предлога закона. Ово би онда морао да одобри Кабинет, који чине чланови Парламента или сенатори које бира председник Владе. Ова верзија би даље била представљена Парламенту као „предлог закона” да је проуче и о њој дискутују његови чланови. Предлози закона постаће закони само ако за њих гласа већина посланика и у Доњем дому и у Сенату, и ако се са њима „сагласи” генерални гувернер у име краљице.

Сличан процес примењује се и у свакој покрајини. Краљевска сагласност на законе које донесу покрајински законодавни органи даје се у лику заменика гувернера.

Али, законодавство је више од скупа одређеног броја закона, како смо видели из описа обичајног права. Судије граде обичајно право, као што су закони о уговорима, кроз позивање на и устано-

вљавање прецедентних случајева. Они такође тумаче и примењују законе.

Због сложености модерног друштва, данас се доноси више закона него икада раније. Ако би наши законодавци морали да се баве свим детаљима свих закона, тај задатак би било скоро немогуће остварити. Да би се решио овај проблем, Парламент, покрајински и територијални законодавни органи често доносе опште законе, преносећи овлашћења на министарства или друге државне установе да доносе специфичне законе зване „прописи“. Прописима се остварује сврха општих закона или се њима она проширује, али они су увек ограничени оквирима свих тих закона.

Канадски устав

У многим земљама које су настале револуцијом или проглашењем акта о независности (Сједињене Државе Америке су најбољи пример), највећи део уставног закона је садржан у једном једином документу. У демократским системима са писаним уставом, законодавци не могу да доносе које год законе они желе. Устав државе, између осталог, дефинише овлашћења и границе овлашћења које могу да спроводе различити нивои и гране власти.

Насупрот томе, Канада је постала држава актом Парламента Велике Британије. Сходно томе, нешто најближе конститутивном документу био би Акт о Британској Северној Америци из 1867. године (чувени „Акт БНА“, сада познатији као Акт о конституисању, из 1867. године), којим су британске колоније Горње и Доње Канаде, Нове Скоше (Нова *Scotia*) и Њубрунзвика

(*New Brunswick*) уједињене у конфедерацију названу Доминон Канаде. (Острво Принц Едвард (*Prince Edward Island*), упркос свом учешћу у свој-

Бијурализам

Због двоструког правног система Канаде (бијурализма), нацрт сваког федералног закона мора да буде написан на оба званична језика, а такође мора да поштује традицију и обичајног права и грађанског права у покрајинама.

ству члана тима који је обликовао Конфедерацију, приступило је тек много касније.)

Иако у канадском закону не постоји јединствени уставни документ, Акт о конституисању, део Акта о Канади из 1982. године, коначно је „патријаризовао“ или донео кући из Велике Британије Канадски устав како га је креирао Акт БНА. Акт о конституисању проглашава Устав Канаде врховним правни актом Канаде и укључује 30 закона и налога који су његов део. Он још једном потврђује двојни правни систем Канаде, тако што говори да покрајине имају искључиву јурисдикцију над имовинским и грађанским правима. Он такође укључује права Аборигина, она која се тичу њиховог историјског полагања права на живљење и на коришћење земље, права проистекла из склопљених споразума, уговора између Круне и одређених група аборигинских народа.

Федерални систем

Сходно федералном систему власти у Канади, овлашћење или „јурисдикција“ за доношење закона подељена је између Парламента Канаде и покрајинских и територијалних законодавних органа. Парламент може да доноси законе за целу Канаду, али само у питањима која му је одредио Устав. Покрајински или територијални законодавни органи, исто тако, могу да доносе законе само о питањима за која им је додељена јурисдикција. То значи да ови закони важе само унутар граница одређене покрајине.

Други федерални системи (Аустралија и Сједињене Државе) такође имају федералне системе у којима је јурисдикција подељена између федералних власти и разних држава. Насупрот томе, у Великој Британији Парламент има искључиво право да доноси законе за читаву земљу.

Федерални Парламент бави се, највећим делом, питањима која се тичу Канаде као целине, као што су, на пример, трговина између покрајина, национална одбрана, кривично право, новац, патенти и поштанске услуге. Он има надлежност и за Јукон (*Yukon*), Северозападне територије (*Northwest Territories*) и Нунавут (*Nunavut*).

Покрајине имају овлашћења да доносе законе који се тичу образовања, имовинских питања, грађанских права, спровођења судских одлука, болница, општина и других питања локалне или приватне природе унутар покрајина. Федерални закон допушта територијама да бирају савете који имају овлашћења слична онима која имају покрајински законодав-

ни органи, чиме грађани територија остварују самоуправу.

Такође постоје локалне или општинске власти, које креирају покрајински закони. Оне могу да доносе подзаконска акта која регулишу читав низ локалних питања, као што су зонирање, пушење, употреба пестицида, паркирање, прописи о пословању и грађевинске дозволе.

Конечно, аборицински народи у Канади имају различите врсте власти. На пример, индијанска већа могу имати читав низ атрибута власти над земљом у резерватима сходно федералном Акту о Индијанцима. Други облици аборицинске управе, као што је самоуправа, користе атрибуте власти који проистичу из специфичних споразума који су постигнути са федералним и покрајинским или територијалним властима.

Права и слободе

Права и слободе појединца у Канади штите и федералне и покрајинске или територијалне власти. Територијалне власти могу, такође, да доносе законе ради заштите људских права, пошто су федералне власти пренеле ова овлашћења на њих.

Канадска повеља о правима донета 1960. године била је први федерални закон који је посебно прописао основна људска права за Канађане. Канадски акт о људским правима (CHRA), који је први пут донет 1977. године, такође штити људска права, нарочито у области рада, становања и пословног простора. За разлику од Канадске повеље о правима, CHRA важи не само за федералне власти него и за приватни сектор у питањима која

директно регулишу федералне власти, као што је банкарство.

Све покрајине и територије такође имају законодавство о људским правима које забрањује дискриминацију по разним основама у погледу рада и обезбеђивања робе, услуга и капацитета. Повеља о људским правима и слободама Квебека (*Quebec*), донета 1975. године, штити сва основна људска права, као и нека политичка, социјална и економска права. Поред тога, Саскачеван (*Saskatchewan*) и Алберта (*Alberta*) донели су повеље о правима (прва 1947. године, а друга 1972. године). Ово законодавство важи у погледу дискриминације како за појединце у приватном сектору, тако и за покрајинске и територијалне власти.

Упркос свему томе, заштита коју обезбеђује све ово законодавство је ограничена. Зато што су Канадска повеља о правима, CHRA, као и сви покрајински кодекси о људским правима ипак само закони и могуће их је ставити ван снаге. Тек су са појавом Канадске повеље о правима и слободама људска права у Канади постала заштићена Уставом.

Улога Канадске повеље

Када је Устав патријаризован 1982. године, Канадска повеља о правима и слободама је постала његов фундаментални део. Повеља има већу правну снагу него други закони зато што је „утемељена“ у Уставу, највишем правном акту Канаде. Она важи како за покрајинско законодавство, тако и за Парламент. То значи да када неки појединац, који верује да је Парламент или неки други законодавни орган прекршио гарантована права, тражи помоћ од суда, суд може да стави

закон ван снаге ако је у супротности са Повељом. Поред тога, судови могу обезбедити и друге одговарајуће правне лекове за појединце чија су права била ускраћена или нарушена.

Међутим, Повеља такође признаје да чак и у демократском систему права и слободе нису апсолутни. На пример, слобода изражавања је гарантована, али нико нема слободу да виче „ватра“ у препуном позоришту, да клевета некога, или да промовише говор мржње. Стога, Парламент или покрајински законодавни орган могу да ограниче основна права, али само ако те власти могу да покажу да је ограничење разумно, прописано законом и да се може оправдати у слободном и демократском друштву. Интереси друштва морају се извагати у односу на интересе појединаца како би се видело да ли ограничење права појединаца може бити оправдано.

Устав афирмише да је Канада мултикултурна земља и да права садржана у Повељи морају да се тумаче доследно сходно овом идеалу.

Према споразуму између федералних и покрајинских власти који је резултирао Актом о конституисању, и Парламент и покрајински законодавни органи задржавају извесна ограничена овлашћења да донесу законе који би могли бити у супротности са Повељом. Ово је сасвим демократски, јер даје последњу реч изабраном законодавном органу. Међутим, њихова моћ је, ипак, ограничена, јер Парламент, или покрајински законодавни орган, мора конкретно да изјави да доноси закон који садржи одредбе које су „у супротности“ са

изреком наведеним одредбама Повеље. Ова декларација се мора размотрити и поново донети најмање сваких пет година или ће бити стављена ван снаге. Ова ограничења имају улогу да упозоре Канађане и приморају власти да дају образложење, прихвате пуну одговорност за своје потезе и поднесу политичке консеквенце.

Права која штити Повеља

Повеља штити основне слободе, демократска права, право миграције из једне покрајине или територије у другу у Канади, законска права, право на једнакост и на језик, као и права Аборигина.

Основне слободе

Повеља обезбеђује уставну заштиту слободама које су обичаји и закон током година учинили скоро универзалним у нашој земљи. Свако у Канади има право да исповеда било коју религију или баш ниједну. Имамо слободу да кажемо своје мишљење, да се мирно удружимо у групе и да се повезујемо са ким год желимо, све док не нарушавамо законска или уставна права других. Слобода медија да штампају и емитују вести и друге информације такође је гарантована према Повељи.

Демократска права

Повеља такође гарантује нашу демократску традицију. Грађани Канаде имају право по Уставу да гласају на изборима за чланове Парламента и представнике у покрајинским и територијалним законодавним органима и да се сви кандидирају на изборима. Неколико ограничења (као што су она о малолетним или ментално хендикепираним лицима, или о службеним лицима која раде на изборима, која могу да дају

пресудан глас за или против тога да ли неки грађанин има право да гласа или да се кандидирају) показала су се као оправдана у демократском друштву. Други вид заштите демократије је да изабране власти не могу да остану на тим положајима неограничено. Повеља захтева да власти прогласе изборе барем једном у пет година. (Једини изузетак је у случају ванредних околности за нацију, као што је рат, ако две трећине чланова Парламента или законодавног органа изгласају да одложе изборе.) Повеља, такође, изреком наводи да Парламент и законодавни органи морају да заседају барем једном годишње. Ово обезбеђује да власти раде свој посао за који су изабране и да морају да дају одговоре на питања и да јавно објасне своје поступке.

Право на кретање

Грађани Канаде имају право да уђу у земљу, остану у њој или да је напусте. Грађани и лица са сталним боравком имају уставно право да живе или траже посао било где у Канади, укључујући право да живе у једној покрајини, а раде у другој. Повеља спречава покрајине и територије да дискриминишу придошлице. На пример, ако неко има стручне квалификације (као што, рецимо, има рачуновођа) у једној покрајини, друга покрајина не може да га онемогући да ради у њој из разлога што тамо не живи. Међутим, покрајине могу да траже обавезно становање у њима за одређена социјална давања и властице. Покрајине у којима је стопа запослености испод националног просека могу такође да уведу програме за социјално и економски угрожене становнике.

Законска права

Повеља такође штити појединца и осигурава правичност у правним поступцима, нарочито у кривичним предметима. Права на *habeas corpus* или право на жалбу на притвор или задржавање и на презумпцију невиности док се не утврди кривица, што је увек и сматрано делом канадског законодавства, сада су гарантовани Уставом. Нико не може бити лишен права на слободу и безбедност своје личности, осим путем адекватног правног поступка. Канађани су заштићени од неправданих претреса и лишавања, као и прекомерне употребе силе од стране полиције, чак и када је претрес или лишавање по закону. Такође смо заштићени од задржавања и хапшења по нечијем нахођењу. Другим речима, припадник полиције мора да има оправдан разлог за сумњу да смо учинили кривично дело пре него што нам одреди полицијско задржавање. Повеља Канађане такође штити од тога да органи за спровођење закона поступају по сопственом нахођењу. Она грађанима гарантује право да им се саопшти зашто су ухапшени или задржани, да се посаветују са адвокатом без одлагања, да буду информисани о овом свом праву и да суд брзо утврди да ли је задржавање по закону. Ако је неко окривљен за дело сходно федералном или покрајинском закону, има право:

- да му се одмах саопшти дело,
- да му се суди у разумном периоду,
- да га нико не приморава да сведочи на свом сопственом суђењу,
- да буде сматран невиним док се његова кривица не докаже ван оправдане сумње у пра-

вичном и јавном судском поступку од стране независног и непристрасног трибунала,

– да му се не ускрати разумна кауција без разлога,

– да не буде подвргнут било ком виду суровог и неуобичајеног кажњавања,

– да му суди поротни суд за озбиљне наводе оптужнице и

– да не буде суђен или кажњен двапут за исти преступ.

Сваки сведок, као и окривљени, на суђењу има право на тумача ако не разуме језик, или има оштећен слух. Сведоци такође имају право да се инкриминишући докази против њих не користе у каснијем поступку.

Право на једнакост

Свако, без обзира на расу, национално или етничко порекло, боју коже, вероисповест, пол, старост, или ментални или физички хендикеп, једнак је пред законом и има исту заштиту и погодности сходно закону. То значи да закони и програми владе, као што су пензионери фондови, не смеју бити дискриминаторни.

Повеља не захтева да сва лица увек буду третирана на потпуно истоветан начин. На пример, по Уставу је да се креира посебан програм за појединце или групе који могу бити угрожени на неки начин у друштву, као што су жене, истакнуте мањине, или лица са посебним потребама.

Језичка права

Енглески и француски су званични језици у Канади, сходно Повељи. Оба језика имају једнак статус и једнака права и привилегије у Парламенту и Влади Канаде. Поред тога, свако лице има право да

користи енглески или француски језик у дискусијама или приликом заседања Парламента, и сви закони, скупштински материјали и дневни ред морају бити одштампани и објављени на оба језика. Свако лице има право да користи енглески или француски језик у току судског поступка пред било којим судом који је основао Парламент. Штавише, јавност има право да комуницира и прима информације и другу помоћ из седишта федералних институција и других федералних органа на енглеском или француском језику тамо где постоји значајна тражња за било ко-

јим од ових језика или где је то разумно.

Исти услови важе и за покрајински ниво у Њубрунзвiku, јединој покрајини која је званично билингвална сходно Повељи. Јавност има иста права да добије услугу на енглеском и француском језику у свим филијалама законодавних и државних институција у Њубрунзвiku.

Акт о конституисању из 1867. године и Акт из Манитобе из 1870. године дали су како грађанима Квебека, тако и Манитобе право да користе енглески и француски језик у расправама и поступцима пред

законодавним органима, у судовима ових покрајина, а исти захтевају и то да се покрајински закони доносе и објављују на оба језика. Повеља задржава ова права и обавезе.

Право мањина на образовање и језик

У покрајинама са претежно распрострањеним енглеским језиком и свим територијама, грађани чији је матерњи језик француски, или који су похађали основну школу на француском језику, или чија деца похађају наставу у основној или средњој школи на француском језику, имају уставно право да пошаљу сву своју децу у школе на француском језику. У Квебеку, грађани који су похађали основну школу на енглеском језику или који имају децу која су похађала или похађају наставу на енглеском језику, имају уставно право да пошаљу сву своју децу у школе на енглеском језику. Ово право на наставу на језику мањине важи свуда где има довољно друге деце која су у истој ситуацији. Тиме би се оправдало обезбеђивање такве наставе укључујући право те деце да похађају наставу у школама и образовним установама на језику мањине.

Аборицинска љава?

Читав низ одредаба у Повељи, као и на другим местима у Уставу, изреком штите права аборицинских народа (Индијанаца, Инуита и Метиса) Канаде. Ове одредбе поштују и штите права Аборицина као и она проистекла из склопљених споразума са аборицинским народима помажући им да сачувају своју културу, идентитет, обичаје, традицију и језик.

Повеља изреком наводи да права и слободе које гарантује не могу да се искористе да

одузму било које право које аборицински народи уживају сада или ће имати у будућности (на пример, на основу обештећења за потраживања у вези са земљом).

Друђа љава

Повеља не обухвата сва права која имају држављани Канаде; она само гарантује основни минимум права. Сви Канађани имају друга права проистекла из федералног, покрајинског,

има овлашћење да оснива општи апелациони суд и судове у циљу боље примене закона Канаде. Оне су ово овлашћење користиле за оснивање Врховног суда Канаде, Федералног суда и Федералног апелационог суда, као и Пореског суда. Поред тога, као део својих овлашћења у области кривичног законодавства, Парламент има искључиво право над поступцима пред кривичним судовима. Федерални орган за

међународног или обичајног права. Слично томе, Парламент или покрајински или територијални законодавни орган може увек правима Канађана да придода још неко.

Структура правосудних органа

Уставна овлашћења правосудног система у Канади подељена су између федералних и покрајинских власти.

Федералне власти имају искључиво овлашћење да именују и исплаћују зараде судијама врховног и виших судова у покрајинама. Парламент такође

кривично право и кривично-процесни поступак обезбеђује правично и доследно поступање везано за криминогено понашање широм земље.

Покрајине имају јурисдикцију над спровођењем судских одлука у покрајинама, укључујући организацију и одржавање грађанских и кривичних покрајинских судова и парничног поступка у овим судовима.

Федерални судови

Акт о конституисању из 1867. године дао је овлашћење Парламенту да оснује Оп-

шти апелациони суд Канаде, као и било које друге судове у циљу боље примене закона Канаде.

Врховни суд Канаде служи као финални апелациони суд Канаде. Његових девет судија представљају пет главних региона земље, али међу њима три морају бити из Квебека, у циљу поштовања грађанско-правног система. Као највиши суд у земљи, он решава жалбе проистекле из одлука апелаци-

оних судова у свим покрајинама и територијама, као и из Федералног апелационог суда. Пресуде Врховног суда су коначне.

Обично, стране у поступку морају да се обратe судијама Врховног суда за добијање дозволе (или излазак) везано за жалбу. У одређеним кривичним предметима, право на жалбу је загарантовано.

Друга функција Врховног суда је да одлучује у важним

питањима која се тичу Устава и контроверзних или сложених области приватног и јавног права. Влада такође може да тражи мишљење Врховног суда везано за важна правна питања.

Федерална влада је такође основала Федерални суд, Федерални апелациони суд и Порески суд. Специјалност Федералног суда је да се бави областима као што су интелектуална својина и поморско

Малолетничко правосуђе

Посебна пажња мора да се поклони појави где малолетна лица врше дела која се квалификују као кривична. Због тога је Парламент изгласао Акт о малолетничком кривичном поступку 2003. године. Он се односи на младе особе између 12 и 17 година. Овај Акт препознаје да младе особе морају бити сматране одговорнима за кривична дела, иако не увек на исти начин или у истој мери као одрасли. У интересу друштва је да обезбеди да се што већи број младих преступника преваспита и постану корисни чланови друштва.

Акт узима у обзир да младе особе немају зрелост одраслих, те да малолетнички правосудни систем треба да укључује већу заштиту у кривично-процесном смислу, као и позивање на одговорност које је конзистентно са овим смањеним нивоом зрелости. Овај Акт такође узима у обзир да млади имају посебне потребе, као и околности које треба размотрити кад се доноси било каква одлука сходно овом Акту. Ови принципи наведени су у Декларацији принципа Акта. Да би се заштитила права младих љу-

ди, поступци у малолетничком правосуђу захтевају посебне гаранције: љубазност, саосећање и поштовање за жртву, те могућност да жртва буде обавештена и да присуствује, као и уверавања да ће родитељи бити обавештени и охрабрени да учествују у исправљању понашања малолетног преступника. Младе особе имају иста права и заштиту као и одрасли, као што је презумпција невиности и чињеница да је терет доказивања кривице на тужилаштву, да исту докаже изван оправдане сумње. Наравно, младе особе такође имају право да их брани адвокат.

Поступак се, сходно Акту, спроводи у специјалним малолетничким судовима. Малолетнички суд има овлашћења да изрекне казне за одрасле. За најтежа кривична дела, чији су починиоци младе особе од 14 година или више (старост овде варира између 14 и 16 година, у зависности од покрајине), постоји презумпција да ће бити изречена казна за одрасле. Круна такође може да одлучи да одбаци захтев са овом презумпцијом. У том случају, судија који

осуди младу особу за дело мора да изрекне казну за малолетнике.

Акт о малолетничком кривичном поступку омогућује да се са младима поступа изван формалног судског система, а путем средстава „вансудских мера“. Ове мере су генерално ограничене на лакше, прве преступе. Оне су експедитивне и често неформалне и минимизују стигматизујуће ефекте које има појављивање пред судом. Такође доприносе да се скупљи судски процеси оставе за теже предмете.

Тај Акт наводи да младе особе треба сматрати одговорним за њихове поступке на начин који је правичан и пропорционалан тежини њиховог преступа. Ове интервенције би требало да подупру поштовање друштвених вредности, подстакну напоре да се нанета штета поправи, да за преступнике имају смисла, да поштују родне, етничке, културне и лингвистичке разлике и дају одговор на потребе младих припадника абориџинских народа и младих особа са специјалним потребама.

право и споровима на релацији федерални – покрајински ниво, док се Порески суд специјализовао за пореске предмете. Федерални апелациони суд разматра одлуке оба ова суда, као и административних трибунала чији је оснивач федерална власт, као што су Жалбено веће за имиграциона питања и Национално веће за помиловања.

Покрајински и територијални судови

Иако имена судова нису идентична у свакој покрајини, правосудни систем је мање-више исти широм Канаде. Постоје два нивоа: покрајински судови и виши судови.

Покрајински судови суде у већини кривичних предмета, а у неким покрајинама и у парницама које се тичу малих сума новца. Покрајински судови могу такође да укључују специјализоване судове, као што су малолетнички судови, породични судови и судови за мала обештећења, Покрајинске власти именују судије у покрајинским судовима.

Виши суд

Виши судови, који представљају највиши ниво у покрајини, имају овлашћења да разматрају одлуке покрајинских нижих судова. Федералне власти именују судије у овим судовима, а висину њихове зараде утврђује Парламент.

Виши судови су подељени на процесни и жалбени ниво. Процесни ниво решава парнице и кривичне предмете и има овлашћења да проглашава разводе. Жалбени ниво решава жалбе у парничним поступцима и кривичним предметима из вишег процесног суда. Ови нивои могу бити организовани као два одвојена суда:

процесни суд који се назива Врховни суд или Краљичин суд и жалбени суд који се назива Апелациони суд. У неким покрајинама постоји само један суд, који се генерално назива Врховни суд, а који има процесно одељење и жалбено одељење.

Парнице и кривице

У Канади се судови баве и парницама и кривичним предметима. У парницама или приватним предметима који укључују неиспуњавање уговора или друга потраживања у смислу обештећења, судови примењују принципе обичајног права у девет покрајина и територија. У Квебеку, судови примењују Грађански законик Квебека. У кривичним или јавним предметима, с друге стране, обичајно право се примењује широм Канаде.

Административна тела и трибунали

Многа административна правила и прописи често се решавају изван формалних суђења. Спорове у вези са таквим питањима као што су дозволе за емитовање програма, осигурање из рада, поштовање стандарда безбедности на раду или здравствених прописа, могу решавати одељења федералних, покрајинских или територијалних органа, или посебна административна тела као што су Канадска комисија за радно осигурање, Канадска комисија за радио-телевизију и телекомуникације, комисије за управне спорове, трибунали за питања становања и трибунали за избеглице.

Поступак пред овим административним телима је обично једноставнији и мање формалан него на суду. Међутим, да би се осигурало да ова тела ко-

ристе само она овлашћења која су им дата законом, и да су њихови поступци правични, судови могу узети у разматрање њихове одлуке и поступке. У случају федералних комисија, Федерални суд и Федерални апелациони суд врше ова разматрања.

Кривични поступак

Пошто се кривично дело дефинише као преступ против друштва као целине, обично је држава она која покреће кривично гоњење.

Кривична дела су прописана Кривичним закоником или другим федералним законима. Подељена су на „сумарне осуде“ и „оптужне“ преступе. Неки од преступа који се могу процесуирати, било у скраћеном поступку или подизањем оптужнице, познати су као „хибридни“ или као „преступи где постоји избор између два поступка“.

Лице оптужено за кривично дело назива се „окривљени“ и увек се сматра невиним док се не утврди његова кривица. Ако је окривљени оптужен за преступ у скраћеном поступку, то лице ће се појавити пред судијом у покрајинском суду на суђењу које ће се обично водити у „скраћеном поступку“, што значи без даљих поступака. Максимална казна за ову врсту преступа је обично новчана казна од 2.000 долара, затворска казна од шест месеци, или и једно и друго.

Озбиљнији преступи се процесуирају подизањем оптужнице. У највећем броју случајева, окривљени може да изабере да ли ће му се судити пред судијом покрајинског суда, пред судијом вишег суда, или судијом вишег суда у потротном суду. Код преступа за које се подиже оптужница мо-

же постојати „прелиминарни претрес“ током којег судија разматра случај како би донео одлуку да ли има довољно доказа за наставак кривичног поступка. Уколико судија одлучи да нема довољно доказа, предмет се одбацује. У супротном, наставаља се са правоснажним поступком.

Лице оптужено за кривично дело не мора увек бити ухапшено. Окривљени може једноставно да прими „судски позив“ по подизању оптужнице пред судом. „Судски позив“ је налог за појављивање на суду у одређено време ради одговарања за оно што се ставља на терет.

Ако је окривљени ухапшен од стране полиције, одређени поступци се морају спровести за заштиту права тог лица. Када полиција ухапси или одреди меру задржавања неког лица, она мора да саопшти том лицу да има право да се саветује са својим адвокатом без одлагања и да објасни разлоге за хапше-

ње и конкретно дело за које се терети, ако је то случај.

Било које лице које је ухапшено и задржано у притвору има право да се појави пред мировним или другим судијом што је пре могуће (обично у року од 24 сата ако не буде пуштено од стране полиције раније), како би било пуштено да се брани са слободе или да би се одредила кауција. Претреси на којима се одређује кауција понекад се називају претресима „објашњавања разлога“, зато што тужилац обично мора да објасни да постоји разлог због чега би окривљени требало да остане у притвору. Међутим, у извесним ситуацијама окривљени мора да објасни зашто треба да буде пуштен. Ако судија одлучи да лице буде пуштено, окривљено лице може бити пуштено са или без услова. Пуштање уз кауцију биће одбијено само кад постоје врло јаки разлози за то.

Свако ко је окривљен за кривично дело, такође, има

право да му се суди „у разумном року“.

Ток кривичног поступка

Кривични поступак је посебно озбиљна ствар зато што су у питању слобода, као и стигматизација због осуде за кривично дело везано за самог окривљеног. Имајући ово у виду, и обичајно право и Повеља обезбеђују адекватну заштиту. На пример, тужилац мора да докаже да је окривљени заиста крив за оно што му се ставља на терет изван оправдане сумње. Такође, ако је било који доказ добијен кршењем права окривљеног из Повеље, као што је неоправдан претрес и лишавање, судија може да одбије да прихвати тај доказ. У кривичном поступку, тужилац од окривљеног лица не може да тражи да сведочи.

Жртве кривичних дела

Иако правни систем изгледа као да ставља нагласак на претупника и државу, улога жртве се такође узима у обзир, те

Врховни суд Канаде

постоје закони и службе које могу да помогну жртви. На пример, сходно Кривичном закону, безбедност жртве мора бити узета у обзир приликом доношења одлуке о пуштању уз кауцију; идентитет жртве може бити заштићен у одговарајућим околностима; изјаве жртве којим терети окривљеног могу бити дате и морају бити узете у обзир приликом изрицања казне; а од преступника се може тражити да плати обештећење (суму новца као компензацију жртви) као део пресуде.

Одлучивање у кривичним предметима

Ако се докаже да окривљени није крив, то лице ће бити ослобођено оптужбе и моћи ће слободно да иде куд жели. Ако се докаже да је окривљени крив за кривично дело које му се ставља на терет, судија мора да донесе одлуку о одговарајућој казни. Приликом доношења ове одлуке, судија мора да узме у обзир тежину кривичног дела, низ предвиђених казни у Кривичном закону или другим законима, спречавање или одвраћање преступника или других од извршења сличног кривичног дела и предвиђања у погледу преваспитања.

Судије могу досудити велики број различитих пресуда или комбинацију казни које могу укључивати казне као што су:

- новчана казна,
- реституција (налог којим се од преступника тражи да компензује нанету штету или надокнади губитак или штету нанету имовини насталу услед преступа),
- пробација (пуштање преступника на слободу под про-

писаним условима), што може укључивати друштвено кориштан рад,

– друштвено користан рад (налог да преступник за рачун заједнице изврши волонтерски рад у трајању одређеног броја сати),

– заводска санкција (упућивање у затвор или казнено-поправну установу).

Извршилац кривичног дела који је осуђен на више од две године затвора, упућује се у федералну казнено-поправну установу, а лице које је осуђено до две године упућује се у покрајински затвор.

Међутим, судија не мора увек да донесе осуђујућу пресуду, чак ни када се окривљени изјасни као крив или је утврђена његова кривица. Судија може да изрекне окривљеном апсолутну или условну осуду. Код условне осуде, извршилац мора да испуни услове које је одредио судија или да се суочи са строжом осудом. Извршилац који је условно осуђен неће добити кривични досије за то дело.

Жалба на пресуду

Зато што је могуће да суд направи грешку у току поступка, право на жалбу на одлуку суда је важно за одбрану канадског правног система.

У највећем броју парница и кривичних поступака, на одлуку донесену на једном нивоу правосудног система може се уложити жалба на вишем нивоу. Тамо где не постоји право на жалбу, одобрење или „излазак“ везано за жалбени поступак мора се затражити. Виши суд може одбацили захтев за жалбу, те потврдити или преиначити првобитну одлу-

ку. У неким случајевима, наложиће ново суђење.

Обе стране у парници, а у кривичном поступку или оштећени или окривљени, могу уложити жалбу.

Понекад је само висина штете или тежина пресуде оно на шта се улаже жалба. На пример, окривљени може затражити од вишег суда да умањи казну, или тужилаштво може затражити да се казна повећа.

Мировни поступак

Мировни поступак, који је недавно ушао у канадски систем из традиције аборициноског дељења правде, представља још један начин да се одговори на кривично дело. Мировни поступак ставља нагласак на доношење штете лицу као и на доношење штете заједници. Он препознаје да је кривично дело уједно и нарушавање односа између конкретних лица и истовремено преступ против свих (земља).

У програмима мировних поступака, жртва кривичног дела, извршилац и, идеално би било, чланови заједнице, добровољно учествују у расправама. Циљ је да се поново успостави нарушени однос, санира штета која је нанета и спречи појава даљих кривичних дела.

Мировни поступак захтева да преступник схвати штету коју је нанео, прихвати одговорност за сопствене поступке и буде активно укључен у поправљање ситуације. Преступник мора да изврши репарацију жртви и заједници.

(Аутор је директор Канадског пројекта реформе правосудја у Србији)